

## **SVEIKATOS PRIEŽIŪROS PASLAUGŲ, TEIKIAMŲ ASMENIMS, SERGANTIEMS CUKRINIŲ DIABETU, PRIEINAMUMO IR KOKYBĖS RODIKLIŲ IR JŲ STEBĖSENOS 2022 M. REZULTATŲ APŽVALGA**

Vadovaujantis Sveikatos priežiūros paslaugų, teikiamų asmenims, sergantiems cukriniu diabetu, prieinamumo ir kokybės rodiklių ir jų stebėsenos tvarkos aprašu, patvirtintu Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministro 2021 m. kovo 23 d. įsakymu Nr. V-619 „Dėl Sveikatos priežiūros paslaugų, teikiamų asmenims, sergantiems cukriniu diabetu, prieinamumo ir kokybės rodiklių ir jų stebėsenos tvarkos aprašo patvirtinimo“ (toliau – Aprašas), Valstybinė ligonių kasa prie Sveikatos apsaugos ministerijos (toliau – VLK), Higienos institutas (toliau – HI) ir Higienos instituto Sveikatos stiprinimo centras pateikė asmens sveikatos priežiūros paslaugų, teikiamų asmenims, sergantiems cukriniu diabetu (toliau – CD) prieinamumo ir kokybės rodiklių 2022 m. reikšmes.

### **SVEIKATOS STIPRINIMO, CD RIZIKOS VEIKSNIŲ PROFILAKTIKOS PRIEINAMUMO CD PASLAUGŲ RODIKLIS**

Sveikatos stiprinimo programa, skirta širdies ir kraujagyslių ligų bei cukrinio diabeto profilaktikai (toliau – Programa), nuo 2020 m. birželio 1 d. vykdoma vadovaujantis nauja Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministro 2020 m. balandžio 8 d. įsakymo redakcija Nr. V-776 „Dėl Sveikatos stiprinimo programos, skirtos širdies ir kraujagyslių ligų bei cukrinio diabeto profilaktikai, organizavimo tvarkos aprašo patvirtinimo“ (aktuali redakcija nuo 2023 m. liepos 1 d.). Pasikeitus Programos reglamentavimui, pasikeitė Programos vykdymo tvarka ir renkami metiniai ataskaitų duomenys, todėl lyginant suvestinėje pateikiamus rodiklius su ankstesnių metų duomenimis reikėtų įvertinti šį aspektą.

Higienos instituto Sveikatos stiprinimo centro duomenimis, Programą pradėjo 2925 ir baigė 2158 asmenys. Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministerijos strateginiame 2022 m. veiklos plane numatyta Programą baigusiu asmenų skaičių (1845) pavyko pasiekti ir viršyti dėl pagerėjusios epidemiologinės situacijos ir karantino apribojimų panaikinimo šalyje.

1 lentelė. Programos efektyvumo rodikliai 2022 m.

<b>Rodiklis</b>	<b>Rodiklio reikšmė, asmenų, kurie atsakė „taip“, proc. 2022 m.</b>
<b>Pagerėjo fiziniai kūno rodikliai</b>	42 %
Sumažėjo kūno masės indeksas	43 %
Sumažėjo liemens apimtis	41 %
<b>Sumažėjo arterinis kraujo spaudimas</b>	36 %
<b>Padidėjo fizinis aktyvumas</b>	70 %
<b>Pagerėjo mityba</b>	63 %
Padidėjo daržovių ir vaisių vartojimas	72 %
Sumažėjo druskos vartojimas	56 %
Sumažėjo riebaus maisto vartojimas	63 %
Sumažėjo saldaus maisto vartojimas	60 %
<b>Pagerėjo savijauta</b>	69 %
<b>Programos efektyvumo vidurkis</b>	57 %

Daugiausia Programą baigusiu dalyviu nurodė, kad jie pradėjo daugiau vartoti daržovių ir vaisių, mažiau vartoti riebaus maisto, saldaus maisto, tapo fiziškai aktyvesni, pagerėjo jų bendroji savijauta.

Vykdam Programą 2022 m. aukščiausią efektyvumo procentinį lygį pasiekė padidėjusio daržovių ir vaisių vartojimo (72 proc.), padidėjusio fizinio aktyvumo (70 proc.) ir pagerėjusios savijautos (69 proc.) rodikliai; bendrai mitybos rodikliai pagerėjo 63 proc. tarp visų Programą baigusiu dalyviu. Mažiausiai pagerėjo žalingu įpročiu rodikliai – 17 proc., rūkymas sumažėjo 13 proc., o alkoholio vartojimas – 20 proc. Žalingu įpročiu rodikliai nebuvo įtraukti skaičiuojant bendrą programos efektyvumo rodiklį, nes žalingu įpročiu mažinimas ir priklausomybiu prevencija nėra šios Programos pagrindinis tikslas, joje dalyviai tik trumpai supažindinami su rūkymo ir alkoholio vartojimo žala sveikatai. Siekiant priklausomybiu mažinimo ir prevencijos tikslu yra vykdomos atskiros tikslinės, ilgalaikės ir efektyvios prevencinės programos. Bendras programos efektyvumo vidurkis 2022 m. siekė 57 proc.

Programą baigusiu asmenu skaičius nuo 2015 iki 2020 m. stabiliai augo. Lyginant 2020 ir 2019 m. duomenis matyti, kad 2020 m. programą baigusiu asmenu skaičius, palyginti su 2019 m., padidėjo net 693 asmenimis (53 proc.). Tačiau reikia atsižvelgti į tai, kad šiam pokyčiui galėjo turėti reikšmės ir pasikeitusi Programos vykdymo tvarka. 2021 m. Programą baigusiu asmenu skaičius dėl užsitęsusio karantino sumažėjo 584 asmenimis (29 proc.), palyginti su 2020 m., o 2022 m. pasibaigus pandemijai ir su ja susijusiems apribojimams Programos populiarumas tarp gyventoju, kaip ir buvo tikėtasi, padidėjo, atsirado daugiau norinčiu joje dalyvauti, todėl Programą baigusiu asmenu skaičius, palyginti su 2021 m., vėl pakilo 52 proc.

Daugiau informacijos apie programos įgyvendinimą skelbiama SMLPC interneto svetainėje [https://smlpc.lt/lt/neinfekciniu\\_ligu\\_profilaktika/sveikatos\\_stiprinimo\\_programa\\_skirta\\_skl\\_ir\\_cd\\_profilaktikai/](https://smlpc.lt/lt/neinfekciniu_ligu_profilaktika/sveikatos_stiprinimo_programa_skirta_skl_ir_cd_profilaktikai/).

### **PIRMINĖS IR SPECIALIZUOTOS ASMENS SVEIKATOS PRIEŽIŪROS CD PASLAUGŲ PRIEINAMUMO IR KOKYBĖS RODIKLIAI**

VLK pateikė pirminės ir specializuotos asmens sveikatos priežiūros CD prieinamumo ir kokybės 2022 m. rodiklius. Iš pateiktų duomenų nustatyta, kad visų Apraše numatytų 7 siektinų CD paslaugų rodikliu, kuriu siektina reikšmė – 100 %, nepasiekta. Iš 9 CD paslaugų rodikliu, kuriu buvo vykdoma stebėseną, siekiant nustatyti siektinas reikšmes, 6 rodikliu reikšmės padidėjo, 1 sumažėjo, 2 nepakito, arba keitėsi labai nežymiai.

2 lentelė. Pirminės ir specializuotos asmens sveikatos priežiūros CD paslaugų prieinamumo ir kokybės rodikliai 2020-2022 m.

Eil. Nr.	CD paslaugų rodiklio pavadinimas	Siektina CD paslaugų rodiklio reikšmė	CD paslaugų rodiklio reikšmė 2020 m.	CD paslaugų rodiklio reikšmė 2021 m.	CD paslaugų rodiklio reikšmė 2022 m.	Vertinimas (rodiklio reikšmės vidurkis, siektino rodiklio reikšmės vidurkis)
<b>Pirminės asmens sveikatos priežiūros CD paslaugų prieinamumo rodikliai</b>						
1.	Moteru, kurios kalendoriniais metais pagimdė (toliau –	Vykdoma stebėseną, siekiant nustatyti	<b>53,14%</b>	<b>53,11%</b>	<b>54,23%</b>	<b>53,49%</b>

	gimdyvės) ir kurioms nėštumo metu buvo atliktas gliukozės tolerancijos mėginio (toliau – GTM) tyrimas, dalis (proc.).	siektinas CD paslaugų rodiklio reikšmės.				
2.	Asmenų, kuriems CD diagnozės nustatytos pirmą kartą ir kuriems per 3 mėnesius nuo CD diagnozės nustatymo suteikta slaugytojo diabetologo konsultacinė paslauga, į kurią įeina ir paciento mokymas (toliau – slaugytojo diabetologo paslauga), dalis (proc.).	Vykdoma stebėseną, siekiant nustatyti siektinas CD paslaugų rodiklio reikšmes.	<b>16,92%</b>	<b>20,08%</b>	<b>19,49%</b>	<b>18,83%</b>
3.	Asmenų, kuriems nustatytos CD diagnozės ir suteikta slaugytojo diabetologo paslauga, dalis (proc.).	Vykdoma stebėseną, siekiant nustatyti siektinas CD paslaugų rodiklio reikšmes.	<b>5,63%</b>	<b>6,55%</b>	<b>7,02%</b>	<b>6,4%</b>
4.	Asmenų, kuriems nustatytos CD diagnozės ir kuriems bent vieną kartą buvo ištirta glikozilinto hemoglobino koncentracija kraujyje (toliau – HbA1c), dalis (proc.).	100%	<b>76,48%</b>	<b>79,62%</b>	<b>82,88%</b>	<b>79,66%</b>
<b>Specializuotos asmens sveikatos priežiūros CD paslaugų prieinamumo rodikliai</b>						

1.	Asmenų, kuriems nustatyta CD diagnozė, ir kurie hospitalizuoti dėl ūmių CD komplikacijų (hipoglikemijos, diabetinės ketoacidozės, hiperosmosinės būklės ir kt.), dalis (proc.).	Vykdoma stebėseną, siekiant nustatyti siektinas CD paslaugų rodiklio reikšmes.	<b>0,48%</b>	<b>0,45%</b>	<b>0,49%</b>	<b>0,47%</b>
2.	Asmenų, kuriems nustatyta 1 tipo CD diagnozė ir kuriems suteikta bent vieno gydytojo endokrinologo arba gydytojo vaikų endokrinologo konsultacija, dalis (proc.).	100%	<b>47,95%</b>	<b>51,27%</b>	<b>56,14%</b>	<b>51,79%</b>
<b>Pirminės asmens sveikatos priežiūros CD paslaugų kokybės rodikliai</b>						
1.	Asmenų, kuriems nustatyta 2 tipo CD diagnozė ir kuriems suteikta HbA1c nustatymo paslauga, kurios HbA1c reikšmė yra 7 proc. ir mažesnė (kurie negydomi insulinu), dalis (proc.).	100%	<b>26,53%</b>	<b>31,65%</b>	<b>36,20%</b>	<b>31,46%</b>
2.	Asmenų, kuriems nustatyta 2 tipo CD diagnozė ir kuriems suteikta HbA1c nustatymo paslauga, kurios HbA1c reikšmė yra 7,5 proc. ir mažesnė (kurie	100%	<b>2,94%</b>	<b>3,07%</b>	<b>3,12%</b>	<b>3,04%</b>

	gydomi insulinu), dalis (proc.).					
3.	Asmenų, kuriems nustatytos 1 tipo CD diagnozės ir kuriems suteikta HbA1c nustatymo paslauga, kurios HbA1c reikšmė yra 7,5 proc. ir mažesnė (kurie gydomi insulinu), dalis (proc.).	100%	<b>13,48%</b>	<b>17,58%</b>	<b>19,42%</b>	<b>16,82%</b>
3.1.	Vaikų, kuriems nustatytos 1 tipo CD diagnozės ir kuriems suteikta bent 1 gydytojo vaikų endokrinologo konsultacinė paslauga, dalis (proc.).	100%	<b>74,86%</b>	<b>78,32%</b>	<b>76,72%</b>	<b>76,63%</b>
3.2.	Suaugusiųjų, kuriems nustatytos 1 tipo CD diagnozės ir kuriems suteikta bent 1 gydytojo endokrinologo konsultacinė paslauga, dalis (proc.).	100%	<b>43,83%</b>	<b>46,80%</b>	<b>52,38%</b>	<b>47,97%</b>
4.	Asmenų, kuriems nustatytos 2 tipo CD diagnozės ir kuriems atlikus bent vieną HbA1c nustatymą (kai atlikto tyrimo rezultato reikšmė yra didesnė nei 7,5 proc.) suteikta bent 1 gydytojo endokrinologo arba gydytojo vaikų endokrinologo	Vykdoma stebėseną, siekiant nustatyti siektinas CD paslaugų rodiklio reikšmes.	<b>50,90%</b>	<b>54,59%</b>	<b>55,79%</b>	<b>52,76%</b>

	konsultacinė paslauga, dalis (proc.).					
<b>Specializuotos asmens sveikatos priežiūros CD paslaugų kokybės rodikliai</b>						
1.	Asmenų, kuriems nustatyta CD diagnozė ir kurie hospitalizuoti dėl diabetinės pėdos ir (ar) angiopatijos, dalis (proc.).	Vykdoma stebėseną, siekiant nustatyti siektinas CD paslaugų rodiklio reikšmes.	<b>1,00%</b>	<b>1,00%</b>	<b>1,13%</b>	<b>1,04%</b>
2.	Asmenų, kuriems nustatyta CD diagnozė ir atlikta apatinės galūnės (toliau – kojos) ar jos dalies amputacija, dalis (proc.).	Vykdoma stebėseną, siekiant nustatyti siektinas CD paslaugų rodiklio reikšmes.	<b>0,30%</b>	<b>0,29%</b>	<b>0,31%</b>	<b>0,30%</b>
2.1.	Asmenų, kuriems nustatyta CD diagnozė ir atlikta aukšta kojos ar jos dalies amputacija, dalis (proc.).	Vykdoma stebėseną, siekiant nustatyti siektinas CD paslaugų rodiklio reikšmes.	<b>0,13%</b>	<b>0,13%</b>	<b>0,13%</b>	<b>0,13%</b>
2.2.	Asmenų, kuriems nustatyta CD diagnozė ir atlikta žema kojos ar jos dalies amputacija, dalis (proc.).	Vykdoma stebėseną, siekiant nustatyti siektinas CD paslaugų rodiklio reikšmes.	<b>0,21%</b>	<b>0,20%</b>	<b>0,21%</b>	<b>0,21%</b>

**SVEIKATOS STIPRINIMO, CD RIZIKOS VEIKSNIŲ PROFILAKTIKOS CD PASLAUGŲ KOKYBĖS, HOSPITALIZACIJOS, SERGANČIŲJŲ CD MIRTIES PRIEŽASČIŲ RODIKLIAI**

HI pateikė Sveikatos stiprinimo, CD rizikos veiksnių profilaktikos CD paslaugų kokybės, hospitalizacijos, sergančiųjų CD mirties priežasčių 2022 m. rodiklius.

Palyginus 2022 m. duomenis su 2020-2021 m. duomenimis, matyti, kad:

1) ugdymo įstaigų lankančių asmenų, kuriems nustatytas antsvoris ar nutukimas, dalis (proc.) 2020-2022 m. vyrauja tarp 14-15 %;

2) vaikų hospitalizacijų dėl 1 tipo CD (E10 ligos kodas pagal TLK-10-AM) ir jo komplikacijų skaičius, tenkantis 100 000 vaikų, sergančių 1 tipo CD:

- hospitalizuotų su E10 (aktyvus gydymas), tenkantis 100 000 gyv.:

- 2020 m. – 51 966,9;
- 2021 m. – 43 920,8;
- 2022 m. – 65 654,8;

• Hospitalizuotų su kitomis ligomis, kai E10 lydinti liga (aktyvus gydymas), tenkantis 100 000 gyv.:

- 2020 m. – 8 488,6
- 2021 m. – 5 123,0;
- 2022 m. – 9 453,6;

3) suaugusiųjų hospitalizacijų dėl 1 tipo CD (E10 ligos kodas pagal TLK-10-AM) ir jo komplikacijų skaičius, tenkantis 100 000 suaugusiųjų, sergančių 1 tipo CD:

- hospitalizuotų su E10 (aktyvus gydymas), tenkantis 100 000 gyv.:
- 2020 m. – 9 971,9;
- 2021 m. – 10 423,8;
- 2022 m. – 12 359,8;

4) suaugusiųjų išvengiamų hospitalizacijų dėl 2 tipo CD (E11 ligos kodas pagal TLK-10-AM) ir jo komplikacijų skaičius, tenkantis 100 000 suaugusiųjų, sergančių 2 tipo CD:

- Hospitalizuota su E11 (aktyvus gydymas), tenkantis 100 000 gyv.:
- 2020 m. – 2 190,2;
- 2021 m. – 2 125,6;
- 2022 m. – 2 259,5;

5) visų mirčių skaičius, tenkantis 100 000 sergančiųjų CD (pagal TLK-10-AM žymimų kodais E10–E14), kai CD buvo pagrindinė mirties priežastis arba kai CD nurodytas kaip svarbi patologinė būklė, sąlygojusi mirtį:

- 2020 m. – 2 862,8;
- 2021 m. – 3 629,3;
- 2022 m. – 2 939,6.

Detali informacija apie CD rizikos veiksnių profilaktikos CD paslaugų kokybės, hospitalizacijos 2020-2022 m. rodiklius priede „E10-E14 paslaugų rodikliai 2020-2022“.